

VÁC

Irta: Szentgyörgyi Istvánné

Az ember az évek alatt rengeteg mindent gyömöszöl bele az emlékezete fiókjaiba. Egyrészt szép rendesen egymasmellé rakva, a legtöbbjét csak úgy felületesen behajigálva. Ott hevernek tövel-heggyel össze, mint valami lomtárban. Sok talán soha többé nem kerül napvilágra. Már nem is tudjuk, hogy van, hacsak valami váratlan beleakadó fonál ki nem rántja a fiók fenekéről.

Ezekon a ködös, nyirkos, halottainkra emlékező novembereleji napokon, mikor már alig van néhány összezsugorodott, didergő levél a fákon, a fekete rigók a ház falára kapaszkodó folyondár kék bogyoít szedegetik, s a csupasz bokrok alatt ide-oda szaladgálva hangosan zörgetik a rozsdás avart, — ezeken a napokon szeretünk visszafelé nézni. Keresgélünk a régi emlékeink között. Járunk távoli városokban, elfelejtett utcákon, régen elporladt kezekbe kapaszkodva.

Ilyen napon jutott eszembe a dunamenti ódon püspöki város egy templomi ének hatása alatt, és elkezdtem keresgélni, mert kell hogy legyenek régebbi emlékeim annak a soha ki nem húzott fióknak a lim-lomjai között.

És csakugyan: Ide-oda imbolygó fények a sötétben. Parancs= szavak, nagy loccsanás és egy deszka kemény koppanása odakint. Idebent föl-alá száguldó, egyenruhás pincérek, kanál és tányér csörömpölés, kihúzott dugók pukkanása. Kifürkészhetetlen mosolyú merev japán emberke, hadonászó, lármás talián, magas és sovány amerikai, jól táplált, kedélyes hollandus internacionális beszélgetése a bécsi hajó világos ebédlőjében.

Ejnye — mondtuk ilyenkor — egyszer már meg kellene nézni ezt a várost is. Azután annyiban maradt a következő esztendőig, mikor megint nekivágódott a víz a kikötő hajó oldalának előétel és pecsenye között és keményen koppant odakint a kis rövid fahíd.

Egyszer egy barátnőm újságolta:

Tegnap kikocsiztunk egy kicsit a hegyek közé friss levegőt szívni. Vácott megálltunk. Gyönyörűen süttött a nap. Már nagyon meggémberedtünk az üléstől, jól esett mozogni és körülnézgetni.

Milyen furcsa — gondoltam —, Vácott süttött a nap. Én csak a sötétben imbolygó fényeket látom magam előtt, ha Vácra gondolok.

Ott is vannak utcák és terek, mint másutt? — Igaz! — Egyik

utcájának tudom is a nevét. Oda levelet kellett írnom időnkint. Ismeretlen személynek, ismeretlen város ismeretlen utcájába.

Vannak az embernek ilyen érthetetlen kötelességei. Nem szívesen írtam ezeket a leveleket. A tudat alatt valahogyan úgy képzeltem, nem is kapja meg őket senki, hiszen maga a város is csak egy fekete folt a meleg koraőszi estében.

Egyszer azután mégis odasodort az élet a kis öreg püspöki városba. Jártam az utcáin napsütésben, esőben, keményre fagyott hóban. Hétköznapon meg ünnepen.

Ünnepen sok harang zúg a kicsi városban. Öreg asszonykák nagy fekete hárázkendőben igyekeznek ormótlan kopogó cipőikkel a templom felé. Imakönyvet, olvasót meg szép fehér zsebkendőt szorongatnak a kezükben a keresztbevetett fekete kendő fölött. Sietve topognak. A fejük és a felső testük mindig közelebb van a célhoz, mint a lábaik, azok vissza-visszacsúsznak a nehéz cipőkben a piac macskaköves útján.

— Dícsértessék! — köszönnek tisztelettel, ha pap jön rájuk szemközt, ami ugyan nem ritka eset errefelé. Nem is jut eszébe senkinek szerencsétlenség előjelét félni benne. Nem győznék gombostűvel. — Ha jól tudom — ez az ellenmérge a reverendás találkozásnak.

Csendes álomba merült városka. Tétlen mozdulatlansággal álmodik, mialatt réteg réteg után mállik le a büszke diadalkapuja máriateréziai dicsőségéből és hull az utca porába, ahol elvadult hepehupába botlik a várost szemlélgető idegen lába, s bokáig érő vizek öntik el az utat egész szélességében eső idején.

Magyar úri sors. Hányan voltak nagyapáink között, akiket ma kényelmes, hanyag nemtörődomséggel vádolnak, pedig csak az a vétkük, hogy a maguk évszázados portájának biztonságosnak hitt védőfalai mögött álmodtak. Áloméletet éltek, s nem vették észre, hogy odakint közben megváltozott a világ.

Ó, nem éltek tétlenül! — Csodálatos és nagyszerű tettekre készültek, mialatt szótlanul barangoltak az őszi tarlón puskával a vállukon. Vagy mikor az erdő ibolyaillatos tavaszi szőnyegét taposva elnézegették a pattanásig megfeszült zöld rügyeket és hallgatták a harkály vidám kopácsolását. Bennük is pattanásig feszült a tenni készség, csak kielégült és elszállt az elgondolások, tervezgetések színes szappanbuborékjaiban. Közben hullott, hullott a vakolat a régi falakról, s csöndben megindult lábuk alatt az ősi föld . . .

Ilyen szomorú és reménytelen hangulat üli meg a városba tévedt vándor lelkét, mialatt céltalanul ödöng föl-alá a kedves görbe utcákon, a vedlett falú házak között.

A piacon sütnivaló tököt, meg egyéb főznivalókat árulnak a

hidegben topogva bokázó báránybőrösüveges, deresbajuszú falusiak. Kéksapkás, sárga okulárés kis cinke forog a hősiemlék zászlója hegyén. Onnan nézi fontolgatva a verébsereget, amely fázósan fölborzolt tollakkal, mint a szürke felhő csapott le arra a helyre, ahonnan éppen elzörgött az addig ott veszteglő kiürült szekér.

A fehérek temploma meg a Szentháromság-szobor közti úton gimnazisták sétálnak kékcímeres sapkával. Rekedt, ki-kibicsakló hangon tárgyalják a legutóbbi napok sporteseményeit.

Bent a templomban ministránsgyerekek oltogatják a mellékoltárok gyertyáit. Egyik kezükben a gyújtogató rúddal, másikkban az apró üvegkancsókkal kalimpálnak kifelé lábujjhegyen ügyetlenkedve a dobogó faburkolaton.

Nagy hideg csönd. Egyik hátulsó padban öreg szerzetes forgatja a breviárium lapjait. Az ablakon belopakodó téli napsugár lángot vet a tabernákulum tükrös=aranyos cirádáin, s még éiesebben elválasztja az oltár ólmosan szürke oszlopos épületétől.

Hirtelen jött morajlás vágja el a csöndet a bejárat felől, s mint a zsongó méhraj özönlének be a diákok kongó bukdácsolással a padokba. A sekrestye ajtón nesztelen léptekkel Szent József virágos kertjének meleg szeretettel ápolt fiatal palántái, a noviciusok jönnek kettesével fehér karingjeikben és szimmetrikus ünnepélyességgel térdelnek le a szentély imázsámolyaira. Komolykodó áhítat a fiatal gyerekarcukon, lángoló adni akarás a szemeikben.

Zúg az orgona. Csengő gyerekhangok mennyei tisztán szállnak az ég felé:

Christus vincit,
Christus regnat,
Christus imperat!

Valami csodálatos kifejező erő van ebben az énekben, valami hatalmas monumentalitás, megingathatlan határozottság. Valami soha el nem múló. Olyan, mint a kemény ököl lecsapása, amely nem tűr ellenmondást. Olyan, mint a tüzes bélyeg, ami örökre beleég az ember lelkébe.

Másutt is hallottam, de sehol sem fogott meg úgy, mint itt a kedvesen csilingelő gyerekhangokkal. Az Úr Jézus zengő énekesmadarai ezek a gyerekek, akik egész lelkükkel fújják a maguk nótáorgonáját odafönt a kóruson.

Hogy akad talán egy=egy fékezhetlen természet közöttük, aki a buzgó ének közben oldalbaüti, könyökönlöki a másikat? Összekunognak? — Istenem! — Gyerekek, fiúk, kamaszok. Ha majd meg=

érnek, okosabbak lesznek, visszacseng a fülükbe ennek a hatalmas éneknek egész nagyszerű gyönyörűsége.

Mire kimegyünk téli melegen süt a nap a fagyos utcán. A dómból kihallatszik az orgona, ha egy=egy elkésett templombamenő kinyitja az ajtót. A püspöki palota kertjének fái kopaszán nyujtózkodnak téli álmukban. Ijedten rázkódnak össze, ha a Duna felől jövő tréfás szél-roham végigborzolja őket, lepergetve azt a kevéske havat is, ami rá=tapadt kiaszott ágaikra.

Az öreg folyam álmosan, lomhán hömpölyögve sodorja lefelé a piszkos, feketetarajos hótömegeket. Nehézkesen csapódik a parthoz, unottan loccsan egyet=egyed.

Üresen ásítanak a padok. Néha jön egy vagy két kisleány. Diákok törtetnek mellettük nagyoskodó fontoskodással. Különben csönd van a halott városkában.

Némán ballagunk a vasút felé. Nem látjuk a düledező házakat, az utcák árkosra kitaposott köveit. Bennünk zeng a gyermekkórus:

Christus vincit,
Christus regnat,
Christus imperat!

Visszük magunkkal a zakatolásba, a rohanásba, az életbe. Vác már nem az éjjeli lidércfényes látomás a hajó ablakából, hanem egy örök belénkpecsételt üzenet.